

tidsskrift.dk

Nogle Træk fra Belgisk Kongo.

Geografisk Tidsskrift, Bind 26 (1921)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0026-PDF/gto_0026_68404.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=68404>

pdf genereret den : 22/5-2008

Netvæggen til det andet nedlagt, og Fiskene kommer saaledes ind i det sidste, hvorpaa Indgangen igen lukkes. Denne Manøvre gentages, indtil Fiskene er kommet ind i »Camera della morte«. Interessant ved denne Fiskefangst er den Omstændighed, at den beror paa nøje Kendskab til Fiskenes Psykologi. Dyrene kunde rolig forlade Kamrene, undtagen Dødsammeret, gennem Maskerne, da disse er store nok, eller de kunde sønderrive dem med deres store Kraft; dog det forsøger de aldrig, men gaar i Kredse langs Netvæggen, indtil de finder en stor Aabning. En enkelt Thunfisk derimod, som svømmer udenfor Netkamrene, forsøger sædvanligvis at bryde igennem for at komme til de kredsende Skarer, hvad let lykkes den.

Naar de er kommet i »Camera della morte«, kan de ikke komme ud. Indgangen lukkes, og Matanzaen (Myrderiet) begynder. Store 20 Meter lange Baade med ca. 100 Mands Besætning omringer det firkantede Rum, »Camera della morte«, synger en urgammel Thunfiskesang og skraaler op, medens Nettet langsomt hæves op af Vandet, hvad der naturligtvis tager lang Tid. Snart bliver Rummet Fiskene for snævert, og de store smukke Dyr forsøger med utrolig Kraft at sprænge det faste Dødsammer med dets fine Masker, og Vandet koger som i en Gryde under deres Slag. Dog Rummet bliver stadig snævrere, Vandet sprøjter til alle Sider, de gennemvaade Fiskere skriger og synger stadig videre og højere. Nu begynder det egentlige Myrderi. Store Baadshager hugges ind i Dyrenes Hoveder og Kroppe, de værger sig fortvivlet, men bliver slæbt op i Baadene. Blodet flyder i Strømme, og Havel farves blodrødt i stor Omkreds. Undertiden hænder

det, at en uforsigtig Fisker falder i Vandet, hvad ofte er farligt, da Fiskene kan tildele voldsomme Slag. Undertiden giver en eneste Fangst 500 eller flere Fisk paa ca. 100 kg pr. Stk. i Gennemsnit, altsaa en samlet Vægt paa 50 Tons, der repræsenterer en Værdi af mindst 150,000 Lire.

Er Fangsten bragt i Baadene, føres den paa Land og straks forarbejdet. Enten skæres Fiskene i store Stykker og sælges ganske primitivt, eller hvis Fiskerietablisementet har en Konserverfabrik, laves de til Olie Konserver, der i alle Middelhavslande gaar for en Delikatesse og koster indtil 15 Lire pr. kg., medens de saltede, billige Thunfisk spises af den fattige Befolkning i Italien.

Thunfiskeriet er et rent Kapitalistforetagende, da det fordrer store Kapitaler. Koncessionen gives af Regeringen, og i det hele findes i Italien og paa Sicilien 50 Koncessioner. I Tripolitanien er der hidtil kun 3; men Industrien er i Opkomst. I Tunis har den allerede stor Betydning, og det maa antages, at den nordafrikanske Kyst vil kunne producere meget mere i Fremtiden end nu. Det samme kan siges om det rationelle Fiskeri i Lagunerne; i Tunis har man allerede med Held begyndt herpaa.

Til Slut maa det iøvrigt siges, at Kilderne til Rigdom er til Stede i Kolonierne, og disse kunde i mangt og meget hjælpe Evropa; men hertil fordres Energi og Kendskab til Erhvervsforholdene samt Kapital. Særlig kan Kvægavl, Fiskeopdrætning og Fiskeri og Fjerkræavl med Anvendelse af moderne Konserveringsmetoder med Frysning skaffe det sultende Evropa de saa nødvendige Æggehvide-stoffer og paa denne Maade gøre den samlede Kulturverden uhyre Nytte.

Nogle Træk fra Belgisk Kongo.

Af

V. Willemoës d'Obry,

Hydrographe en Chef Honoraire.

Naar man ser paa Kortet over Afrika fra Tiden før Stanleys første Rejse gennem det mørke Fastland, saa finder man dér, hvor Belgisk Kongo nu ligger, kun en stor, hvid Plet. Det blev Stanley beskaaret at følge den store Flod fra Nyangwe til

Udløbet i Atlanterhavet; men det var ikke, som man endnu til Tider kan høre og læse, ham, der først kom paa Tanken om, at den Flod, der løber mod Nord forbi de nuværende Stationer Kasongo og Nyangwe, var den øvre Kongoflod. Det var den

engelske Marineofficer og Opdagelsesrejsende Cameron, der paa sin Rejse tværs gennem Afrika ved hydrometriske Maalinger konstaterede, at Strømmen ikke kunde være den øvre Nil eller et Tilløb til denne, idet Vandmængden var altfor stor. Efter hans Mening kunde det kun være Kongofloden, der svarede til den maalte Vandmængde.

Endnu er Centralafrika noget af et Æventyrland, og det vilde glæde mig, om jeg gennem nogle Træk af Folkelivet og Landet kunde hjælpe til at tilintetgøre de Røverhistorier, der er bleven fortalt, og som endnu fortælles eller tros om det tidligere mørke Fastland, hvor alt kun var interessant, hvis det var uhyggeligt.

Det er slet ingen Skade at faa lidt Lys over den forløbne Kolonisations- og Civilisationsperiode og at se lidt nærmere paa Grundene til, at man i saa mange Aar har faaet saa lidt at vide om, hvad de Indfødte egentlig er for Mennesker, hvorledes de lever, og hvad de tænker. Det kan ogsaa være ganske interessant at se, hvorledes den geografiske Sandhed blev druknet i Misforstaaelser af alle mulige Arter, Misforstaaelser som det slet ikke er muligt at korrigere.

Alt, hvad der for tyve-tredive Aar siden fyldte os med grublandet Beundring for de Hvide i Kongo, Kannibalernes og Slavejægerens rette Hjemstavn, bliver saa saare naturligt, naar man har boet nogle Aar blandt og med de Indfødte og gjort sig Umage for at forstaa dem.

For de Opdagelsesrejsende som for de første Hold, af Kongofarerne var det nemlig Forstaaelsen, det kneb mest med. Overalt, hvor man søgte Oplysning, blev man misforstaaet, eller man misforstod de Indfødte.

Min første store Rejse til Kongos og Zambesis Kildeegne skyldes saaledes en Misforstaaelse fra Livingstones Side, idet et af ham angivet Vandløb fra Dilolosøen til Kasailfloden senere traktatnæssig blev fastsat som en Del af Grænsen mellem Angola og Kongostaden.

Jeg havde under Opholdet ved Dilolosøen Livingstones første Værk ved Haanden, og det var ganske ejendommeligt at se, hvorledes man kunde følge den store Opdagers Rejse Skridt for Skridt i denne Egn mellem Dilolosøen og Kasailfloden. Overalt, hvor han skriver om det, han selv har set, passer det med den pinligste Nøjagtighed.

Men under Opholdet ved Dilolosøen blev han syg og fik ikke Lejlighed til nøjere Undersøgelse

af Strømforbindelserne mellem Søen og Kongo-Kasai, medens han allerede havde konstateret, at Dilolosøens Vand sivede ned gennem Dalen til en af Zambesis Bifloder.

Efter de Indfødtes Forklaringer har han faaet det Indtryk, at Søen gennem et rigtigt, aabent Vandløb stod i direkte Forbindelse med den øvre Kasailflod, og Dilolosøen blev saaledes for Livingstone Afrikas centrale Punkt, hvorfra Vandet løb dels mod Atlanterhavet gennem Kongo, dels mod det Indiske Ocean gennem Zambesi. Da han Aaret efter kom tilbage til Dilolo-Egnen, var han atter saa syg, at der ikke kunde være Tale om at foretage en ny Undersøgelse, og det blev saaledes ved Hypotesen om Dilolosøens Afløb mod Kasai-Kongo.

Tyve Aar senere passerede Cameron samme Egn og finder inlet Afløb; men dette forhindrer ikke, at Grænsen ved Traktaten af Maj 91 trækkes langs med det af Livingstone angivne Afløb og langs med Dilolosøens nordlige Bred.

Vandløbet eksisterer ikke, og har aldrig eksisteret.

Vandskejslinien mellem Zambesi og Kongofloden ligger adskillige Meter over Søens Spejl. De Indfødte ved dette, og de har sikkert ogsaa forklaret det rigtigt for Livingstone og hans Tolk; men ingen af dem forstaaet Forklaringen.

Jeg havde som Tolk en Mand, der femten Aar tidligere var bleven taget til Fange af Batjokerne under et af disses Ekspeditioner til Kanda-Kanda, og som kendte Landet og de Indfødte og deres Sprog tilbunds. Og trods hans Forklaring, som jeg meget godt forstod, fik jeg ved min Ankomst til Dilolosøen det Indtryk, at Afløbet gik i nordvestlig Retning, altsaa imod Kasai.

Dilolosøen er en stor Mose og ligger i en Dal, der snævrer sig noget ind i sydøstlig Retning, medens den aabner sig imod Nordvest, hvor en anden Mose, Kalolo eller Kolombo, ved et Aaløb staar i direkte Forbindelse med Dilolosøen.

Sivene i Søen og ved Bredden er alle højede i nordvestlig Retning, og en Korkplade med et Flagmærke, som jeg lod sætte ud i Søen, bevægede sig langsomt i samme Retning.

Men det var ikke Strømmen. Denne er næsten Nul. Det er Vinden, som er konstant, og som kommer fra S. O., der højede Sivene og drev Korkpladen imod den svage Strøm. — Imod min første Antagelse talte den Omstændighed, at i Aaløbet mellem Kolombo og Dilolo stod Fiskene med Ho-

vedet imod N.W. og at Strømmen saaledes skulde komme fra denne Side.

For at være ganske sikker paa, at der ingen Strømforsbindelse var mellem Dilolosøen og Kasaï, foretog vi paa et enkelt Sted — ved Mokuzwezi — et ret nøjagtigt Nivellement paa en Linie, der var en halv Snes Kilometer lang.

I Stanleys første Beretning om Rejsen gennem det mørke Fastland findes der et meget stort Antal urigtige Angivelser, der klart viser, at man ikke har forstaaet de Oplysninger og Forklaringer, som blev givet af de Indfødte. Han finder saaledes Lomamiflodens Udløb ovenfor Stanleyville og Kasaïmundingen ved Coquilhatville. Han ser Bjerge eller i hvert Fald Højdedrag og giver dem Navne paa Steder, hvor de største Forhøjninger er Termitboligerne. Under en Rejse paa Floden har jeg haft Stanleys Bog liggende for mig og fulgt Rejsen mellem Yumbi og Bolobo for at finde det Højdedrag, som den store Opdagelsesrejsende kalder Mont Levy. De eneste høje Punkter, der aftegner sig mod Himlen, er Trætoppene. Derimod har jeg ofte, i samme Egn, og især om Morgen, set Skydannelser, der havde en overraskende Lighed med Bjærgrygge, og det kan godt tænkes, at det er en saadan, der af Stanley blev antaget for Bjerge.

Flod- og Stednavne blev i Reglen i den første Kolonisationsperiode saa forvanskede, at det ikke er let at finde ud af Oprindelsen — i hvert Fald ikke for den, der kommer til Kongo nu til Dags. Dertil kommer, at mange Kongofarere i god Tro har givet ganske fejlagtige Forklaringer af saadanne Navne.

Jeg har altid haft en vis Mistro til de Hvide, der påstod, at de talte det lokale Sprog som Indfødte. For det første er det Sprog, man taler med de Indfødte, ikke det lokale Sprog, men kun det lokale Handelssprog, der er et Sammensurium af forskellige Idiomer, gjort ukendelige gennem de mangeartede Udtaleformer. For det andet er der en meget væsentlig Forskel paa at gøre sig forstaaelig og at forstaa de Indfødte. — Det er forøvrigt ikke i Afrika, at jeg først gjorde denne Erfaring — det var i Jylland, hvor jeg i Slutningen af Firserne pludselig som Rekrut blev hensat mellem Mennesker, som jeg havde den største Vanskelighed ved at forstaa, naar da undtages enkelte Fraser, som f. Eks. »Hur kommer du fra?«, der var lige saa obligatorisk, som Goddag og Farvel.

I Afrika er der meget faa, der taler et af de

afrikanske Idiomer som en Indfødt, selv om der er mange, der kan tale meget flydende og ogsaa gøre sig forstaaet.

Naar vi i Livingstones første Beretning ser, at der i saa og saa mange Dagsrejsers Afstand nord for Dilolo ligger en stor Sø, der hedder Sankorra, eller naar Cameron kalder Sankulus øvre Løb for Rubiranza, saa kan man deraf udlede, at disse to Opdagere havde Tolke fra Kysten, som kunde udtale R't og rulle paa det. Denne Konsonant findes nemlig ikke i noget indfødt Sprog i den sydlige Del af Kongobækkenet.

I Kongo var det i de fleste Tilfælde en Soldat eller en Boy, der tjente den Hvide som Tolk, og disse Sorte, der havde lært at udtale »R«, satte saa denne Konsonant ind i Ordene i Stedet for »L« og »D«.

»Sankorra« hos Livingstone er de Indfødtes »Sankulu«, og det store Vand er ikke nogen Sø, men et stort Vandløb. Camerons »Rubiranza« er de Indfødtes »Lubilashi«. Forandringen af Endevokalerne til »A« kan tyde paa, at Tolkene var fra portugisiske Egne.

Omdannelse af Navne er ikke alene almindelig — det er desværre Reglen. Lad os en Gang se, hvad selve Kongofloden er bleven til i denne Henseende.

Først troede man, at Floden drejede af ved Kwamut og Bandunder, og at Hovedløbet var det nuværende Kwango, der er nøjagtig det samme Ord som Kongo, blot udtalt af forskellige Indfødte. Thi Kongo er det oprindelige indfødte Navn. Portugiserne kaldte Floden for Zaïre, og dette bliver hos de Indfødte naturligvis til Zaïdi og derpaa til Zadi. Medens Kwango beholder sit Navn, følges Floden opad — eller maaske fra Angola nedad — og Portugiserens Zaïre eller Zadi bliver mellem Basongo og Bantuasangi forsynet med Forstavelsen Ka, og Flodens Navn bliver saaledes til Kasadi. Balundaerne siger oftere Kasadi end Kasaï. Syd for Balundariget faar Navnet den stedlige Vandløbsbetegnelse Lu som Forstavelse, og Navnet er nu bleven Lukasadi, der af de Indfødte afkortes i den anden Ende, saa at det bliver til Luka.

Naar man har fulgt Kongo-Kasaï helt op i Kildeegnene, saa er det naturligvis let at konstatere den gradvise Forandring af Navnet; men for den, der kun har passeret Strømmen paa et enkelt Punkt, er det vanskeligt at se, at Kongo og Zaïre oprindeligt er to Betegnelser for samme Vandløb,

og at Zaïre og Luka er det samme Ord, der har gennemgaaet en gradvis Forandring.

Medens man i de franske, engelske og navnlig de portugisiske Kolonier i Afrika fordrer af de Indfødte, at de skal lære Moderlandets Sprog eller i hvert Fald i Landsbyerne have Tolk, der forstaar og taler det, saa var det desværre i Belgisk Kongo fra første Færd saaledes, at Evropæerne lærte det lokale Handelssprog. Dette er af de mange forskellige Nationer bleven et saadant Sammensurium, at det næppe kan kaldes indfødt. Der er engelske, portugisiske, franske og selv skandinaviske Udtryk udtalt efter de mærkeligste fonetiske Begreber og Rhythmer.

Naar man dertil føjer den Omstændighed, at en sort Tolk, der véd, at Evropæeren ikke forstaar et Ord af, hvad de Indfødte siger, selvfølgelig ikke fortæller, at han, Tolken, heller ikke forstaar det, men uden Tøven giver den første den bedste Forklaring, — saa forstaar man, hvor let Misforstaaelsen kan forekomme. Og endnu værre bliver det, hvis den Hvide tror, at han forstaar de Indfødte. Af ti Evropæere forstaar de ni endnu ikke at stille et Spørgsmaal saaledes, at den Indfødte fatter Meningen. Et Par Eksemplarer vil vise Rigtigheden af denne Paastand.

Lederen af den første Ekspedition til Bumba spurgte eller lod spørge de Indfødte, hvad det Vandløb hed, som falder ved Kongo noget ovenfor Bumba. De Indfødte svarede »i timbili«. Floden blev altsaa kaldet Itimbiri — naturligvis med et R i Stedet for L'et, og den hedder det den Dag i Dag. Men i timbili er ikke noget Navn; det betyder simpelt hen »det ved jeg ikke«.

Et af de mest paafaldende Eksemplarer paa Misforstaaelse har jeg fundet i Wissmanns Beretning om Balundafolket. Et af Ekspeditionens Medlemmer, der opholdt sig i Mwato Yamros Residens, vilde rekonstruere Balundarigets Kongerække. I den lange Række af Spørgsmaal har Formen snart været »Hvem var han en Søn af?« og snart: »Og hvem var Mwato Yamro før ham?« — Paa det sidste Spørgsmaal har den Indfødte svaret med et Navn, maaske det rigtige, maaske et opdigtet, medens Svaret paa det første Spørgsmaal hver Gang har været Mukashe. Der er mange »Mukasher« i Stamtavlen, og dette er ikke saa underligt; thi det er intet Navn, men betyder »Kvinde«.

I Kongo — som iøvrigt hos mange Stammer paa Stillehavsoerne og i Indien — er den Indfødte

ikke Søn eller Datter af en Mand, men af en Kvinde. Faderens Rolle er i Virkeligheden saa ubetydelig, saa ligegyldig og ogsaa saa usikker, at den slet ikke kommer i Betragtning. Dette kommer tydeligt for Dagen i den indfødte Arveret. Kun Moderen og hendes Børn og Sødskenne er arveberettigede.

I de nævnte Tilfælde er der kun Tale om en Forvanskning af geografiske eller historiske Dato. Meget alvorligere er det, naar Misforstaaelser, der oprindelig er af den uskyldigste Art, fører til Ufred. Revolte og Krig.

Jeg har selv oplevet en saadan Tid. Det var i 1903, at jeg som Medlem af den fransk-kongolesiske Grænsereguleringskommission kom med paa en Underekspedition, der havde til Opgave at finde Tshiloangoflodens nordligste Kilde og her rejse en Grænsestøtte. Personlig havde jeg ikke andet at gøre end at foretage og beregne de astronomiske Observationer. Efter et Par Dages Forløb søgte vi en indfødt Fører, og denne erklærede, at Tshiloangos »Hoved« s: Kilde var i Nærheden. Det kom os noget overraskende, og da vi havde naaet Kilden, fandt vi ogsaa hurtigt ud af, at den ikke førte til Tshiloango, men til Niarifloden.

Hver Dag fandt vi en Fører, der paastod, at Tshiloangos Kilde laa i Nærheden, og hver Gang viste det sig at være et Tilløb til Niari. Ekspeditionens Fører troede paa et Komplot fra de Indfødtes Side, og da han straffede nogle af Førerne, derunder en Landsbyhøvding, kom det til aabne Fjendtligheder. Langt om længe naaede vi et Punkt, der godt kunde have været det søgte, og Grænsestenen blev sat op. For at lette Tilbagereisen, tog vi en Vej forbi en svensk-amerikansk Mission, Kingoi. Her fik vi Opløsningen paa Gaaden. Tshiloango er to Ord, af hvilke Tshilo eller tshila betyder Vej og Ango betyder Vand. Ethvert Vandløb er en Tshiloango i det indfødte Sprog, og selve Floden har rimeligvis et ganske andet Navn.

For mit Vedkommende blev denne Rejse af stor Betydning for mit senere Ophold i Kongo. Jeg lærte at se, hvad man skulde undgaa, hvis man vilde vinde de Indfødtes Tillid, og jeg lærte at forme mine Spørgsmaal efter deres Opfattelse. Og jeg er endnu den Dag i Dag af den Mening, at hvis en af de primitive Indfødte ikke giver et rigtigt Svar eller ikke indfører en rigtig Ordre, saa er det den Hvide, der i ni af ti Tilfælde har Skylden.

Vi slaar om os med store Ord som Civilisation, kristelig Barmhjertighed, Psykologi o. s. v., og glemmer ganske, at Negrenes Ideer, deres hele Tankegang og Tænkeevne beror paa udelukkende konkrete Forhold, medens alt, hvad der er abstrakt, er dem fremmed og ganske umuligt at følge.

Det er heri, at den store Forskel ligger mellem den traditionelle og den moderne Kolonisation. Portugiserne, Englænderne og Hollænderne har respekteret, til Dels i hvert Fald, de Indfødtes Institutioner, medens den moderne Kolonisation, der repræsenteres af Frankrig, Belgien og Tyskland, søger at omdanne de indfødtes Karakter og med Vold at frarive dem alt, hvad de ejer af Traditioner, om det er skadeligt eller ej.

De Sorte skulde civiliseres, og det skulde ske i en Haandevending. Men hvert tredje Aar kom der som Regel en ny Administrator, en ny Territorialchef og en ny Guvernør. Og enhver af disse Embedsmænd havde deres egen Opfattelse af, hvad der skulde gøres — hvilket desværre næsten altid var det modsatte af det, deres Forgængere havde paabegyndt. I henved tredive Aar har den moderne Kolonisation for en uhyggelig stor Del levet paa Kontraordrer.

Naar man læser Vignons store, opsigtsvækkende Værk om la politique coloniale, saa faar man Indtrykket af, at Forholdene var endnu mere forvirrede i de franske Kolonier end i Belgisk Kongo.

Hvis man da spørger, om der er udført et Civilisationsarbejde i Centralafrika, saa kan man svare: »Ja — desværre!« — og spørger man, om det er bleven koloniseret, saa maa Svaret lyde: »Nej — desværre!«¹⁾

Lad os se lidt nærmere paa disse to Spørgsmaal.

Centralafrika var indtil Slutningen af forrige Aarhundrede Kannibalsmens, Slavejagtens og Slavehandelens Hjemstavn.

Menneskeæderiet er en Tradition. I de Egne, hvor de Indfødte fra ganske smaa var vant til at se Mennesker blive slagtede og spiste, er og bliver noget saadant ganske naturligt, selv om der, som i Kongo og paa Stillehavssøerne, var Forskel paa, hvem der blev slagtet og spist. I alle Skovegnene,

¹⁾ De Indfødtes Naturlighed forsvinder selvfølgelig overfor den Forestilling, at de ikke kan forrette en Bøn, uden at de først er klædt paa. Navnlig Kvinderne var vant til at være nedringede til Anklerne, og deres eneste Paaklædning bestod af en Hals- eller Armring, en Pind, et Patronhylster eller en

hvor Kvægavl var udelukket, og hvor Savannernes mægtige Antilope-, Bøffel- og Zebrahjorder var ukendte, var Kødet en Sjældenhed. Man havde Fisk og kun Fisk. Fra Tid til anden en Krokodil, en Flodhest, maaske en Elefant og en af Skovantiloperne. Men det var forholdsvis sjældent. Negerstammerne var talrige og smaa, de store Riger ukendte, selv om Sproget var omtrent det samme. Der bestod et nedarvet Krigsforhold til en eller flere af de omboende Stammer, og da der i en saadan Krig kun gives usaarede eller dræbte, idet de saarede slaas ned, saa var det ganske naturligt fra de Indfødtes Standpunkt at betragte Ligene som Spisevarer. Ligesaa naturligt var det at æde de Fanger, der blev ofrede eller dræbte ved særlig højtidelige Lejligheder.

Hos Højslettens Beboere var Menneskeæderiet mindre naturligt og derfor ogsaa mindre fremtrædende for den sydlige Del af Kongostaten. Det er imidlertid et Faktum — en blodig Ironi —, at Kannibalsmen tog et mægtigt Opsving, da Slavehandelen og Slaveeksporten blev forbudt. Og det gik gennem et Par Generationer saa vidt, at ogsaa de gamle og svage Mænd af dens egne Stamme blev slagtede og spiste, navnlig i Egnene mellem Lomamifloden og de store Søer.

Knap i Overlæben eller i Næsen — og saa deres Tatovering, der til Tider kunde være som et Stykke Læderplastik.

Dette forandrede sig forholdsvis hurtigt. Det var naturligvis Mændene, der begyndte at benytte det som Bærerløn erhvervede Bomuldstøj som Klædedragt. Fra et Lændeklæde gik det gennem en armøs Vest til Jakke og derfra til Civilisationens næsthøjeste Tinde: Benklæderne. Først længe efter naaedes Kulminationen i Anskaffelsen af Støvler. Hvad en Negerboy heltemodigt lider i sine første Støvler, kan kun de forstaa, hvis Fodtøj gennemgaaende er et Par Numre mindre end Fødderne. Forøvrigt er den Sorte praktisk. Der hvor Skoen trykker, skærer han den op. Hovedsagen er Saalerne og Snorebaandene, og saa at Støvlerne bæres paa Fødderne.

Kvinderne har som Regel ikke den samme Adgang til at købe Luksusartikler. Det første Toilette kan laves af et Siv eller et Perlebaand og af et almindeligt Lommetørklæde. Saa kommer der en Slags Dragt i Direktoriestil, med et stort Stykke bag paa og et mindre foran. Derefter et Skørt af Bomuldstøj eller af Siv som hos Bangalakvinderne, og saa endelig det første af de Klædningsstykker, der er Maalet for en sort Kvindes inderste og dybeste Længsler: den saakaldte Pagne. — Herfra og til Bluse og Fløjelskørt og kunstigt opsat Frisure er der kun et Skridt, og dette Skridt er i de fleste Tilfælde det, vi kalder for et Fejltrin.

Hvad Krigen har fremkaldt af Forandringer eller Udvikling, ved jeg endnu ikke; men der har været talt meget om de sorte Arbejders Tilbojelighed til at strejke, — og jeg kan godt tænke mig, at denne Tilbojelighed kan udvikles.

Nu kan Menneskeæderiet betragtes som udryddet, selv om det maaske af ganske enkelte Stammer endnu drives i Skjul. Det har været tilstrækkeligt, at en Generation har forstaaet, at det var en strafbar Handling, for at det ikke mere skete aabenlyst, saa at den følgende Generation ikke mere betragtede det som noget dagligdags.

Med Slavehandelen er det ikke gaaet saa let, selv om den egentlige Slavejagt og de officielle Slavemarkeder tilhører Fortiden.

Efter at Danmark som den første Stat i 1782 forbød Indførselen af Slaver til sine Kolonier i Vestindien, fulgte andre Stater langsomt efter. Men det holdt haardt at naa til et rigtigt, internationalt Forbud, saalænge Englænderne, der havde overtaget Slaveeksporten efter Portugiserne, endnu besørgede Transporten.

Slavehandelen satte dybe Mærker i de afrikanske Folks Liv. Fra Kysten indefter dannede der sig Bælter, der blev bredere og bredere, og af hvilke de yderste bestod af Slavehandlere, de mellemste af Slavejægere og de inderste, Kærnerne, af de Stammer, blandt hvilke Jægerne tog Slaverne.

Da Slavehandelen ved Kysten hørte op, blev de tagne Slaver til Dels solgte paa Stedet til Nabo-stammer, dels blev de benyttede som Bærere af Elfenben og Gummi fra det Indre. Da Jagten ikke hørte op paa samme Tid som Handelen, blev der en Tid en saadan Overflod paa Slaver, at visse Slavejægerstammer, som f. Eks. Batetelaerne, der under forskellige, lokale Stammenavne er udbredt fra Sankululufoden til øst for Lualaba, vænnede sig til at betragte de Slaver, der ikke benyttedes til Markarbejde, som Slagtekvæg. Kannibalsmen har sikkert kulmineret i disse Egne i Tiden omkring de første store Opdagelsesrejser i Øst- og Centralafrika.

Efter at man var kommen saa vidt, at den egentlige Slavehandel var betragtet som en strafbar Forbrydelse, blev de som Bærere købte Slaver ved deres Ankomst til Vestkysten benyttede som Arbejdere paa de store Plantager i Benguella og Angola og paa Øen Sao Thomé. Det var Slavehandel under en anden Form, idet de blev overladte Plante-ejerne paa 14-Aars Kontrakter. De, der overlevede en saadan Kontrakt, var sikkert glade ved at kunne blive, hvor de var.

Det var paa Rejsen til Dilolo, i 1904—05, at jeg erfarede, at dette System endnu var i Brug. Efter at der var indgivet en Beretning derom til

den portugisiske Regering, blev de lange Kontrakter forbudt i 1907.

Den Maade, hvorpaa Landsbyhøvdingene avterede Slaver til Salg, var ganske original. Ved en af de Stier, der fra Hovedfærdselsvejen fører ind til Landsbyen, kunde man se to Tvejer stukne i Jorden ved Siden af en af de mange i Lær udførte Dyrefigurer, der har deres særlige Betydning i de Indfødtes Trosliv.

I de to Tvejer laa der saa mange hvide, afbarkede Pinde, som der var Slaver til Salgs.

Men med Ophævelsen af aabent Salg og Køb af Slaver er man langt fra Ophævelsen af Slaveri, og det er vel et Spørgsmaal, hvorvidt det overhovedet foreløbig kan ophæves, Hvad der hidtil er sagt gælder naturligvis de mandlige Slaver, der betragtedes som Handelsvare. Men der findes en hel Klasse af uegentlige Slaver, af Livegne eller Stavnslavede, der mere lever under patriarkalsk Herredømme end i egentlig Slaveri. Dette Forhold er ikke alene en Tradition, men en Institution, befæstet ved visse juridiske eller halvjuridiske Principper, som det er vanskeligt at røkke ved, hvis man ikke vil nedbryde den sidste Rest af Høvdingenes Myndighed indenfor Stammen.

Thi hvad er Slaver? — og hvad er Menneskehandel?

Er det ingen Handel, naar en Kvinde sælges, og naar Salget betyder en væsentlig Del af Ægteskabets Fuldbyrdelse? — Det, som man endnu endog officielt i Kongo kalder for »Medgiften« er ingenlunde de Ejendele, som Kvinden medbringer i Ægteskaber, men den Sum, som en Mand maa betale til Moderen, dennes Søkende og Børn, for at faa en Hustru. I de fleste Tilfælde holder en Kvinde paa at blive betalt, thi kun i dette Tilfælde tilhører hun Manden og ikke Moderens Familie. Med Sans for det praktiske er de Indfødtes Ægteskabslov saaledes indrettet, at Hustruen kan sendes tilbage, og Købesummen naturligvis fordres tilbagebetalt, hvis hun er ufrugtbar eller trættekær eller ikke kan lave ordentlig Mad. Om de evropæiske Regler for en Medgift er der blandt de Sorte kun een Mening: nemlig at de hvide Kvinder maa være yderst larvelige, saa slemme at Medgiften nærmest maa betragtes som en Modgift.

Administrationen har da, saare uheldigt, og ledet navnlig af de katolske Missionærer, søgt at paavirke de Indfødte ved at indføre Ægteskab efter rent evropæisk Mønster. Samtidig har man imid-

lertid ogsaa indført Skilsmisse efter de i Belgien gældende Regler. Dette er et stort Fejlgreb, der slet intet har at gøre med Civilisering. Den første ufravigelige Følge er, at Hustruen ikke mere vil arbejde. Hun er jo ikke bleven betalt, og hun er tilmed ligestillet med Manden, og denne har til Pligt at føde hende. Og Børnene er ogsaa hans! — Selv om han ikke er Fader til dem!

For at forstaa, hvor umulig en saadan Civiliseringsmethode er overfor de Indfødte, maa man kende deres Tænkemaade. Men det kan ikke nytte at give en Forklaring, den være sig nok saa objektiv, af de primitives Tankesæt; thi denne Forklaring er i Grunden kun en ren subjektiv Anskuelse. Man maa for at naa til en Forstaaelse fremdrage en Række af Træk og Anskuelser, gennem hvilke de Indfødte tegner sig selv.

Lad mig begynde med det store Spørgsmaal, det der altid træder i Forgrunden ved en Kolonisation: Religionen. I engelsk og hollandsk Indien lever de Indfødte deres eget Liv, og man respekterer deres Kultus og deres Gudebilleder og de mange forskelligartede Ceremonier, naar undtages Menneskeofringer og lignende Grusomheder.

I Kongo begyndte man straks at ødelægge de Indfødtes Gudebilleder, og enhver Hvid mente sig beføjet til at medtage de store og smaa Fetish, han traf paa sin Vej.

Som om man derved opnaaede at gøre dem modne til Kristendommen.

Modne til Kristendommen! Hvilken Misforstaaelse!

Jeg havde en Ven dernede, Høvding over en Stamme der kaldes Baluba na Bashiakadi. En brav Mand, som ikke skyede en Rejse paa fem—seks Dagsmarscher for at bringe Fødemidler til mig og min Karavane. Mafuata talte ganske aabent til mig, og en Gang, da Taleren faldt paa Missionærerne ved Kanda-Kanda, bemærkede han:

»Ja, det er gode Mennesker, Præsterne i Kanda-Kanda. De er ikke saa onde som i Evropa«.

»Onde? — Men hvorfor tror Du da, at de er onde i Evropa?« spurgte jeg.

»O, Kawka«, svarede han, »har Du da ikke set deres Makangu — deres Kors — hvorpaa de har hængt en Mand op? — Det har de aldrig gjort her«.

Mufuata havde i ti Aar levet i Nærheden af den katholske Mission i Ticien St. Jaques; han havde i sin Stamme mange Kirkegængere; han havde hørt

om Jomfru Marie og om Kristus og om Himlen saavelsom om Skærsilden. Men han havde en irriterende Logik, som man finder hos Mennesker, der kun behandler konkrete Spørgsmaal paa Basis af de lokale Forhold. For ham var Krucifikset kun en Erindring om en Straf, som man havde idømt en hvid Mand i Evropa. Hans Forstaaelse hørte fuldstændig op — og det samme var og er Tilfældet hos alle de primitive Indfødte — naar man aabent erklærede, at denne hvide Mand, der var bleven dræbt paa en saa raffineret Maade, var en god Mand.

I Evropa dræber man altsaa de gode Mennesker?

Er det det, der kaldes Relfærdighed?

Og de samme Præster, der gaar omkring med denne rædselsfulde Erindring, det er dem der prædiker Kærlighed til Næsten? — Hvad for en Næsten?

At man skal elske sin Næste, er ligesaa selvfølgelig, som at denne Næsten naturligvis hører til samme Stamme.

Tanken om, at Kristus led og døde for Menneskeheden, fatter en Neger ikke. Det har intet at gøre med Realiteten. Man dør, fordi man bliver syg eller besat af en ond Aand eller bliver slaet ihjel.

Men dette siger en Indfødt ikke til en Missionær. Overfor denne bliver han aldrig fortrolig, siger aldrig imod. Han knæler ned og plaprer Bønner efter, helst i Kor — det er Ceremoni, og han elsker Ceremonier. Mellem den Indfødt og Missionæren er der en uoverstigelig Skranke i Papiret, Bøgerne, Biblen. De fleste Hvide er aldrig kommen saa vidt, at de har kunnet tale helt fortroligt med en Indfødt. Og dette er let forklarligt. Alle, selv Missionærerne, har forlangt noget af de Indfødte, naar de kom — Arbejde, Bærere, Førere, Rekrutter, Fødemidler, Kvinder, Børn til at sætte i Skolerne, eller hvad det nu var. Det er ikke de Midler, der fører til Fortrolighed. Min Stilling i Kongostaden var heldigvis fra den første Dag en saadan, at jeg var fuldstændig uafhængig af de lokale Myndigheder, og at jeg kunde betale for, hvad jeg vilde handle med de Indfødte om. Jeg havde ingen Militæreskorte, altsaa kom jeg ikke med Ufred. Der var Kvinder i min Karavane — altsaa ikke alene ingen Ufred, men Udsigt til at handle. Jeg havde netop de BytteVarer, som de Indfødte satte Pris paa, og jeg havde en Grammofon, som jeg lod spille, naar de Indfødte havde arrangeret et Marked, hvor mine Bærere

kunde købe. Det var den mærkeligste Ekspedition, de Sorte havde set — med Bærere, der ikke turde hverken stjele eller plyndre under Vejs. — Det gav Respekt, men det gav ogsaa, hvad der var mere værd: Tillid. De Indfødte lovede at betro mig deres Anskuelser om andre Hvide, og at spørge mig ud om Ting, som var bleven sagt dem, men som de ikke forstod. Om det var sandt, at den katholske Gud var god? — Hvorfor han da laa i Strid med den protestantiske? — Hvorfor han havde skabt Krokodillerne og den Nabostamme, der havde dræbt saa mange af Landsbyens Mænd og stjaalet Kvinder og Børn? — Om han kun var almægtig i Evropa, eller om jeg troede, at han ogsaa kendte Afrika?

Denne Trivl er let forklarlig. De sorte, primitive tror ikke paa nogen god Aand. Alt hvad der sker af godt, er naturligt, saasom Regn og Solskin, eller Menneskeværk, saasom en god Høst, en heldig Jagt, en god Hustru og mange levende Børn. Derimod er alt, hvad der afviger herfra en ond Aands eller et ondt Menneskes Værk. En Kvinde beder ikke om at faa et Barn — hun bestikker eller truer den onde Aand for ikke at forblive barnløs. — Man beder ikke om Regn — man lader Fetishmanden true og pine et Gudebillede og slaa Søm i det, for at han ikke skal holde Regnen tilbage. Da dette kun sker, naar Regntiden skulde være begyndt, og da Regnen altid ender med at komme, saa har man et tydeligt Bevis paa, at Fetishmanden har haft Ret.

Naar en Indfødt begraves, saa lægger de efterlevende hans Stol, nogle Kogekar — noget i Retning af vore Jydepotter — og Perler eller Musling-skaller eller andre Byttepenge paa Graven. Dette er en Tradition, og denne er af Evropæerne bleven udlagt saaledes, at den Indfødte dog tror paa et Liv efter dette, hvor den Afdøde kan faa Brug for de forskellige Genstande. Dette er ganske fejlagtigt. Skikken er rimeligvis indført udefra, det kan være en Efterlignelse af det, en Indfødt har set hos andre Stammer for Aarhundreder siden, og som holdes i Hævd, fordi det er en Ceremoni. Men de tror saa lidet paa, at den Afdøde kan faa Brug for Kogekarrene, at de sørger for at slaa Hul i Bunden for at Karrene ikke bliver stjaalne. Og hvis Perlerne forsvinder, er det en af Nabostammerne, der har stjaalet dem.

I visse Egne ved Lubilashifloden begraves de døde i Træerne. Liget lægges paa en Baare, og

denne sættes op paa en solid Gren og overlades iøvrigt til Ravne, Hyæner og Schakaler. Denne Tradition holdes i Ære — ikke fordi der er noget overnaturligt forbundet dermed, men fordi det er lettere end at grave i den stenede Jordbund.

Det er hos de primitive Indfødte.

De kristne — eller lad mig hellere kalde dem de døbte, thi der er mange døbte, men faa kristne blandt de indfødte Kirkegængere — har de vidunderligste Forestillinger om Biblens Skikkelser og Tildragelser. Alt lokaliseres, ellers vilde det blive ganske uforstaaeligt. Og er der endelig noget, som ikke godt kan tænkes at hælde hos de Indfødte, saa lægges Skuepladsen til Evropa, hvor intet er umuligt.

Lyn og Torden var før Missionærernes Ankomst noget ganske unaturligt. Men efter at man havde forklaret de Indfødte, at Himlen var Guds Bolig, og efter at de havde set, hvorledes de Hvide kunde tænde Ild, blev Lynet til »fofola na n'Zambi« — »Vorherres Tændstikker«. — De forskellige Helgener kaldes troskyldig for »Guds Korporaler« eller for »Himlens Opsynsmænd«.

De Indfødte maa have et eller andet Holdpunkt fra deres eget, daglige Liv; men har de det, saa tror de saamænd gerne.

De primitive Vilde er blottede for Humor. Det der fortælles, er enten Sandhed eller Løgn. Ganske ejendommeligt er det, at i flere af de indfødte Idiomer mangler der et Udtryk for Ordet »Sandhed«. Dette er imidlertid logisk. Det er naturligt at beskrive det, der passerer. Kun naar Beskrivelsen er en Overdrivelse eller — hvad der er sjældent — et Opspind, kan det siges, at den talende lyver. Og saaledes kommer det, at hvis man vil bekræfte et Udsagn og sige: »Du har Ret!« eller »Det er sandt!« saa siger man »Luvunu væ« eller »Kushima nasha« eftersom det nu er i Nedrekongo eller i Kasaï, hvilket betyder »Det er ikke Løgn!«

Man har ofte hørt, at de Indfødte har humoristisk Sans, der navnlig gav sig Udslag i de Navne, som de tildelte de Hvide; men det er ganske fejlagtigt. Naar en Hvid ved sin Ankomst endnu ikke har et indfødt Navn, der er ileet forud, og som alt-saa allerede forud er kendt af de Indfødte, saa faar han et efter et tilfældigt brugt Udtryk eller efter et Træk i det Ydre. Kaldes en Hvid for »Tshibata« — Anden, ɔ: den der vralter eller sætter Fødderne udad som en And — saa er det ikke Humor, men fordi hans Gang minder de Indfødte om en And.

Om han er Generalguvernør eller Underofficer er fuldstændig ligegyldigt. — Ligheden er der, og det er nok.

Mange Navne skyldes rene Tilfældigheder, og dog er de senere i Evropæernes Beretninger gaaet over til at faa en poetisk Betydning, som de aldrig har haft. Det er fuldstændig i Modstrid med de Indfødtes Tænkemaade at give saadanne Tilnavne, som vi kender fra f. Eks. Coopers Indianerfortællinger. Det eneste, der kan hensætte en Indfødt i en stille lykkelignende Tilstand, noget lignende som den vi føler ved Poesi og Musik, det er Mad. En Hvid, der bærer Navnet Malu-Malu, hvilket poetisk bliver til »den, der er hurtig som Vinden«, eller »den letfødte Antilope«, har efter al Rimelighed faaet Navnet, fordi han i Begyndelsen af sin Karriere har brugt Udtrykket ofte, naar der var Tale om at skynde paa Arbejderne eller Bærerne. Udtrykket betyder »hurtig« eller rettere i den af Evropæerne fordrejede Form »Skynd Jer!«

Der er noget trist ved at trævle saadanne Traditioner op, men i Sandhedens Interesse er det ikke uden Betydning at se nærmere paa et Udtryk, der er gaaet over til at betyde Koloniens øverste Øvrighed. Det er det Navn de Indfødte gav Stanley og som denne selv oversatte som »Klippebryderen«: Bula Matari. Af disse to Ord er det første bula Imperativformen af kubarla, at slaa, støde, hugge, — og det andet Matari, eller som det rigtigt hedder Matadi (med d) betyder Sten i Flertal. Hvis de Indfødte virkelig har givet Stanley dette Navn, saa kan det slet ikke betyde Klippebryderen. Der mangler den Forstavelse, som af Verbets Imperativform danner et Substantiv, og som en Indfødt slet ikke kan tænkes at glemme. Navnet kan som saa mange andre være bleven givet efter et hyppig brugt Udtryk under Rejsen langs med Faldene, hvor der var Tale om at rydde Stenene af Vejen. Dette forringer ingenlunde Stanleys Fortjeneste som Opdager. En af de Mænd, der har haft den største Fortjeneste af Kongostaden, Baron Dhanis, der gennemførte den sejrige Krig mod Slavejægerne, fik sit Navn efter et Udtryk, som han brugte — »Fimbu mingi« — »mange Pisk« — det var hans Argument overfor Soldaternes Ulydighed. — En anden Hvid erholdt den første Dag efter sin Ankomst i Stationen Navnet »Telema«, der hos Cooper vilde blive til »den slanke Søje« eller »Skovens Palme« eller noget lignende. Det betyder simpelt hen »Rejs Dig op!« — et Udtryk, som han benyttede flere Gange

overfor de sorte, der blev siddende, naar han talte dem.

Jeg selv fik ved Siden af mit egentlige, indfødte Navn, Kasai Tilnavnet »Kommandant na mitoto«, som stadig i Coopers Stil vilde kunne oversættes som »Stjernernes Herre«. Det betyder imidlertid blot »den hvide Fører, der beskæftiger sig med Stjerneobservationer«.

De nævnte Eksempler giver et Begreb om de Indfødtes Tænkemaade og efter min Mening et langt klarere Begreb end lange Forklaringer.

Deres Karakter er simpel. Det er store Børn.

De Indfødte er grusomme — de er født grusomme. Det er vi alle. Hos dem, som hos os, begynder Opdragelsen fra det Øjeblik, Barnet kan Betydningen af et Ord eller en Gestus. Men Opdragelsen er forskellig. Hos de civiliserede Folkeslag varer den hele Livet igennem, medens de Indfødte i ti Aars Alderen har lært alt, hvad de behøver at lære, og derefter udvikles kun Færdigheden.

Vi lærer at afsky alt det, der kommer ind under Straffeloven — som f. Eks. Manddrab i Fredstid, og at begejstre os for saadan Heltedåd, som Manddrab i Krigstid, samtidig med at vi med mere eller mindre Held følger Forskrifterne om Kærlighed til Næsten. Vor historiske Sans behages af de svundne Sejre og søger at forklare Nederlagene. Og vor geografiske Sans driver os til at se lidt af de forskellige Lande og Verdensdele, uden at vi kan sige, at vi kender det hele til Bunds. Vi lever paa Reflektioner, paa Erindringer og paa Længsler.

De Indfødte lever paa deres Instinkt. De lærer kun een Ting til Bunds, den at ære og elske deres Moder over alt andet? Deres Hovding respekterer og frygter de — men de elsker ham ikke. I deres Kærlighed til Moderen er der en instinktiv Ærefrygt, en Art Tilbedelse, som vi ogsaa kan finde hos Dyrene. Jeg erindrer endnu tydelig en Scene, jeg blev Vidne til for en halv Snes Aar siden i den Zoologiske Have i Frankfurt. En gammel Terrier, der havde opammet tre Løveunger, som længst var voksne, blev lukket ind i Løveburet, dens Frokost blev stillet hen til den. Hunden jog de store Løver bort med en Knurren, og Rovdyrene krøb stille hen i Baggrunden og ventede der, indtil deres tidligere Amme, den eneste Moder, de havde kendt, var færdig med sit Maaltid. Saa gik hun hen til dem, og de gjorde sig ganske smaa og ydmyge, mens hun slikkede dem paa Snuden, den ene efter

den anden, og derpaa gik hun hen til Døren og blev lukket ud.

Ingen indfødt Høvding er saa stor og saa mægtig, at hans Moder ikke for ham er endnu større.

Døden er for ham lige saa naturlig som Livet. Han ved, at han skal dø, og han haaber, at det maa ske sent. Hans Historie omfatter alt, hvad han selv har oplevet, og hvad han har hørt om andre Stammer og om de Hvide, og hans Hukommelse er rent ud vidunderlig. Hans Geografi omfatter ikke alene de Steder, han kender indenfor Stammens Omraade, og hvor han synes at kende hvert Træ i Skoven, hver Bregne i Savannen. Dyrenes Liv er som Mennesket, en aaben Bog for en ti Aars Dreng. Og han er tro som en Hund imod den, der er god imod ham.

Dette gælder de primitive, de vilde Indfødte. Civilisationen kommer og appellerer til hans Fantasi, og Kolonisationen kommer og gør ham pyntesyg, fordi Arbejdet betales i Byttevarer, Spejle, Kamme, Bomuldsvarer og andre Stoffer, Klæde- dragter. Og fra kun at være lad af Naturen, bliver han doven, hvis han kan naa sit Maal uden Arbejde, og han bliver tyvagtig.

Dette er ikke noget nyt, det kendes fra enhver af de gamle Koloniers Historie. Hvad der er nyt og trist, det er at de saakaldte humanitære Bestræbelser var saa blinde for de historiske Erfaringer, at man i belgisk Kongo — som forøvrigt ogsaa i de fleste franske Kolonier, om end paa en anden Maade, befordrede denne Civilisering i Stedet for at modarbejde den.

I Slutningen af forrige Aarhundrede rejste der sig, som man vil erindre en stærk Opposition imod Kongostadens Regering. Den udviklede sig til en meget hidsig Kampagne Evropa over, selv om Grundlaget var forskelligt i de forskellige Stater. I de skandinaviske Lande talte og skrev man imod Hvervningen af unge Mænd, navnlig Officerer, fordi Dødeligheden paa det Tidspunkt var saa stor, at man mente en Rejse til Kongo var den sikre Død. Om den sande Aarsag til Dødeligheden erfarede man saare lidt. I Svejts var det navnlig de Indfødte man vilde beskytte mod Regeringens og Embedsmændenes Overgreb, og man støttede sig der paa engelske Oplysninger om begaaede Grusomheder.

I England var det navnlig Morel, der samlede et stort Antal Angivelser imod Kongostaten og udgav grufulde Skildringer om de herskende Forhold.

Personlig har jeg Indtrykket af, at Morel var i god Tro, selv om dette naturligvis bestrides fra belgisk Side. Men hans Kilder var saa usikre, saa hildede og vel ogsaa politisk paavirkede, at de fleste af Angivelserne, og da mærkelig nok navnlig de, der stammede fra engelske Missionærer og den engelske senere sørgelig berømte Konsul, Roger Casement, viste sig at være enten urigtige eller det rene Opspind.

Jeg skal ikke her gaa nærmere ind paa dette Omraade; kun paa et enkelt Punkt vil jeg afgive en bestemt Erklæring. Der blev den Gang paastaat, at visse Grusomheder blev begaaet ikke alene med Regeringens Vidende, men ogsaa efter dens Ordre.

Dette er ikke Tilfældet.

Der er vel nok ved flere Lejligheder set igennem Fingre med det, der allerede var sket, men det var ikke Reglen. Ellers vilde der i 1903—04 ikke have været henvend tredive Hvide i Fængslerne i Kongo, idømte haarde Straffe for Overgreb paa de Indfødte. Jeg er glad ved at kunne tilføje, at der blandt de dømte ikke var en eneste Dansk.

Om de Midler, der under Kampagnen blev benyttede af Kongostatens Modstandere, skal jeg kun fremføre et enkelt, der ikke behøver nogen nærmere Forklaring. Som man ser, er de fredelige Pottemagere ved en Forvanskning af den fotografiske Plade bleven forvandlede til en Hob af de frygteligste Menneskeædere.

Men hvis man kan sige Kongostatens Regering fri for Andel i de begaaede Grusomheder, saa kan man ikke paastaa, at den har været heldig med Hensyn til Civilisering og Kolonisering af det afrikanske Rige.

Det gaar ikke an at ville civilisere vilde, primitive Folkeslag i en Haandevending. Det er en lang Stige, der fører fra de primitive Indfødte til Civilisationen, og Mellemstadierne er overordentlig farlige. Hvert Trin paa denne Stige er en Generation, og kun gennem en generationsvis Forandring af Institutioner og Traditioner kan man naa op til den Civilisation, som vi mener, at vi selv er Bærere af.

Og det har man glemt i Kongo.

Man indførte pludselig, paa et simpelt Magtord, Møntsystemet i Stedet for Byttevarer. Man glemte ved denne Lejlighed de allersimpleste Forholdsregler, og Følgen, der aldrig kan gøres god igen, blev en pludselig Fordyrelse af Arbejde og Raastoffer, der imidlertid først rigtig viste sin Virkning under

Gummikrisen i 1913. — Man indførte Skolegang som det fornemste Kulturmiddel og opnaaede kun at skabe en Del tragikomiske Karrikaturer i Stedet for at gøre de Indfødte først og fremmest til dygtige og stadige Arbejdere.

Man indførte Ægteskab efter evropæisk System, naturligvis med de dertil hørende Skilsmissebestemmelser. Hermed kom Koloniens Administration i skarp Konflikt med de katholske Missionærer, der erklærer Skilsmisse for utilladelig. De Indfødte kom saaledes til at staa imellem to Myndigheder, der aabent modarbejdede hinanden.

Retsforfølgningen blev lavet om efter rent evropæiske Mønstre, der anvendt paa det mørke Fastland vilde have været fuldstændig latterligt, hvis det ikke var saa sørgeligt. Beskyttelsen af de Indfødte skete paa Bekostning af de Hvides Sikkerhed. Man kunde ikke holde en paa fersk Gerning tagen Tyveknaegt fast eller sende ham til den nærmeste Station uden at komme i Konflikt med Straffelovens Bestemmelse om Frihedsberøvelse. Minimums Straffen for en saadan udover 24 Timer var eet Aars Fængsel. Det maa dog bemærkes, at i Kongo kan et Minimum nedsættes til det halve, men det er ogsaa det eneste, noget humoristiske Lyspunkt i Straffeloven.

Retsbetjentenes Funktioner blev indførte og af de Indfødte modtaget med den største Begejstring, idet de ansaa en Tilsigelse som et Raad til at stikke af forinden. Og Kongo er jo stor.

Nu har man begyndt at ændre visse Bestemmelser; men der er gjort megen og maaske ubodelig Skade ved den pludselige Evropæisering.

Krigen har næppe gjort det bedre. De Indfødte er i og for sig et fortrinligt Koloniseringsmateriale, og en forstandig Administration, der bygger sine Bestemmelser op paa Grundlag af de Indfødtes egne Traditioner, havde i Kongobækkenet kunnet naa langt videre, end i de af halvvilde befolkede Egne i Sudan. Man havde kunnet skabe en Befolkning, der havde anset Arbejdet for ikke alene nødvendigt, men ogsaa naturligt. Og man har i Grunden kun naaet at skabe en Arbejderklasse, der i Lighed med, hvad man kan se her i Evropa, anser Arbejdet for en Forbandelse.

Grundene til dette noget triste Resultat er mange og meget udviklede. En af de væsentligste er Manglen paa Veje og Transportmidler fra det Indre til en Havn ved Kysten. I over ti Aar har den samme Jærnbane, der i 1898 aabnede Øvre Kongo for

Eksporten af Gummi og Elfenben — Léo—Matadi-banen — ved en Art Monopolisering, været en Hindring for Koloniens Udvikling.

Dette vil nu blive ændret. Fra en Maksimums-transport paa 100,000 Tons om Aaret mener man at kunne naa op paa et Par Millioner. Flodvejene, der i Aarene 1911 til 1914 var bleven kortlagte og afmærkede paa en Strækning af over 2000 Kilometer, er senere under og efter Krigen bleven saa forsømte, at Navigationen er farligere end nogen Sinde. Bøjerne ligger snart i Grupper som røde og sorte Aakander, snart midt i et Pas med Klipper til begge Sider.

Ogsaa dette vil der forhaabentlig blive raadet Bod paa; thi man er endelig kommen saa vidt i Belgien, at man forstaar Sandheden af Ordet:

Kolonisation er først og fremmest Transport.

I et overordentlig dygtigt Foredrag har Kabinetschefen i det belgiske Kolonialministerium for nogle Maaneder siden fremdraget de Hovedmangler, der maa afhjælpes, for at Belgien, navnlig for visse Raastoffers Vedkommende, kan drage Nytte af sin rige Koloni. Dette er kun muligt gennem en Forbedring af Transportmidlerne i Kolonien selv og en Indskrænkning af den dobbelte Kolonialadministration, hvor ethvert Initiativ synes at blive kvalt under et overdaadigt Lag af beskrevet Papir.

Kongo er en af de rigeste Kolonier i Verden, maaske den rigeste, og den der har de største Fremtidsmuligheder.

I Nordøst ligger der store Guldminer, om hvis Udstrækning intet bestemt er bekendt, men som giver et meget rigt Udbytte.

I Sydøst er der Kobber, Tin, Mangan, Tungsten.

I Sydvest er der store Diamantlejer.

I Nordvest er der, i den nordlige Del af Manyanga, Kobberlejer af mægtig Udstrækning, og som giver indtil 85 % rent Metal.

Langs alle Floder er der Urskov med en saadan Mængde af kostbare Træsarter, at selv Brasilien synes fattig derimod.

Den største Del af Savannen i det Indre er frugtbar sandet Lerjord eller lerblandet Sand, hvor Lerindholdet simpelthen kan maales efter Termitboligernes Størrelse.

Lysningerne i Skovene og de lavereliggende, ikke oversvømmede Strækninger langs Vandløbene

kan i kort Tid forvandles til Plantager af Kakao, Kaffe, Tobak, Hamp, Jute, Sukkerrør, Gummi, Bomuld.

I den mellemste og sydlige Del af Kasaï-Lulua-Distrikterne findes der udstrakte Jærnertsmarker, og i den nordlige Del er der Kalksten i Mængde. Hvis man en Dag finder Kul indenfor Kongos Grænser, saa vil denne Del af Kongobækkenet blive et mægtigt Industricentrum.

Men alt dette afhænger af de følgende Aars Arbejde og da navnlig deraf, at man i Gærningen viser at have forstaaet, at »Kolonisation er Transport«.

Saalænge dette ikke er sket, maa belgisk Kongo vegelere og dets Naturrigdomme sove videre.

For Fremskridtets Skyld og for Belgiens Skyld maa man haabe, at Kongobækkenet endelig maa blive rigtigt aabnet — ikke alene for den Civilisation, der kendetegnes ved Skoler og Skatter, men for den rette Kolonisation, der kendes paa den indfødte Befolknings Sundhed og Arbejdsvilje!

Den tredie Thule-Expedition.

Norges Depotexpedition til Kaptajn Roald Amundsen.

AF

Kaptajn Godfred Hansen.

For den, der har læst dette Tidsskrifts 25. Bind Hefte II 1919, vil de følgende Linier ikke indeholde mange Overraskelser. I nævnte Nummer havde jeg den Ære at gøre Rede for Planen til den dengang forestaaende Hjælpeexpedition til Kaptajn Roald Amundsen, og sjældent, tror jeg, har nogen Expedition saa nøje fulgt den udkastede Plan som netop denne. Planen var udformet af Knud Rasmussen i dens mindste Detaljer, og da en Expeditions Succes i væsentlig Grad er afhængig af Forberedelserne, saa skyldes det ham, at alt er gaaet saa godt, som det er. Jeg har kun været Haanden, der har udført Arbejdet.

Det var ikke nyt Land, der skulde berejses. Hele Strækningen af Grønlands Kyst, som denne Expedition berørte, har været berejst af Knud Rasmussen, og fra Landet paa Amerikasiden eksisterer der saa mange Beretninger at bygge paa, at en Planlægning kunde gøres saa grundig, at der under Udførelsen ikke blev meget at forandre. Isforholdene former sig nogenlunde ens fra Aar til andet. Det var saaledes muligt at bestemme den Rejserute, som vi skulde følge langs Kysten og over Stræderne, og det blev ikke mange Kilometer, vi kom paa den ene eller den anden Side af den afstukne Rute.

Foruden sin Viden om Landets Geografi, sidder Knud Rasmussen inde med et indgaaende Kend-

skab til saa at sige hver enkelt af Cap York-Stammens halvtredie Hundrede Individer, og han kunde saaledes udpege en Række Mænd, som han ansaa for skikkede til at deltage i Rejsen. Derom gav han pr. Brev Missionæren ved C. York, Dansk-Grønlanderen Pastor Gustav Olsen, Underretning, og Pastor Olsen engagerede saa derefter Expeditionens egentlige Mandskab og dens Følgemænd.

Det var saaledes væsentlige Foranstaltninger, der blev truffet uden min Hjælp. Men Knud Rasmussen havde da ogsaa tænkt sig, at Rejsen kunde udføres af Eskimoer alene. I den ovennævnte Beretning om Expeditionens Plan anfører jeg mine Grunde til at tilbyde mig som Leder af Rejsen. Efter at have udført Rejsen maa jeg erkende, at en Mand som Sipsu, Rejsens eskimoiske Leder, kunde have gennemført Turen uden at jeg havde været med. Men han kunde naturligvis ikke have truffet andre Foranstaltninger end de, der klarlagdes gennem Planen, og min Nærværelse bevirkede, at Hoveddepotet blev gjort betydeligt større end paa-tænkt.

Afrejsen fandt Sted fra København i Juni Maa-ned 1919. Jeg indhentede Indenrigsministeriets Til-ladelse til at gaa med S/S Hans Egede til Grønland.

En Grønlandsrejse er altid en stor Oplevelse. Landet er ofte nok beskrevet, men det er saa vældigt i Udstrækning, og dets Befolkning er saa for-